

постъпвали тия власти всѣкога. Дори и когато на 1860 г. Великия Везиръ, Къбръзлията, обиколи *Румели* за да изучи страданията на *раята*, такъвъ рапортъ прѣдстави въ Цариградъ на Падишаха, че раята тегли отъ своитѣ владици, а не отъ административнитѣ власти. — Да, тъй е, казвахъ тогава въ унисонъ и българскитѣ събудени дѣйци, които имахъ прѣдъ очи освобождението на църквата ни отъ гръцката църковна власть. Но при първото гонение на Неофита въ 1846 г. това съзнание въ народнитѣ въ Търново водители още липсуваше. Дори и съ доста усилия подаденото на Султана прошение нѣмаше друга смисълъ, освѣнъ само сваляннето на Неофита, което и станж. Самото завръщанне на Неофита пакъ въ Търново, едва подиръ двѣ години, доста пояснява турския фарсъ на първото му изгонване. Само че нѣма единъ български историкъ, единъ Несторъ да запише за византийскитѣ наслѣдници: „Сжть бо турки лъстиви и до сега дня!“ Нека ми се прости тоя афоризмъ. Всичкитѣ наши народни дѣйци по църковний въпросъ, които сж слѣдили перипетитѣ му, отъ появяваннето и до разрѣшението му съ екзархийския ферманъ отъ 1870, та дори и до сега, ще се съгласжтъ, че достигнатия за насъ резултатъ, съ неговото разрѣшение, никакъ не е прѣдвиджанъ, нито е билъ желателенъ на Босфорскитѣ дипломати, които чакахъ да виджтъ отъ него слѣдствия много по-благоприятни за тѣхъ, — конечното ни распокъсване и вѣчната религиозна умраза както по между ни, тъй и съ другитѣ православни народи, не туку само въ Европейската тѣхна държава. Улесненията, които сегисъ-тогисъ турекитѣ държавници ни давахъ въ борбата ни съ патриаршията бѣхъ диктувани отъ оная тѣхна система, отъ оная лъстивость, която сж държали и държжтъ отъ когато сж устроили държавата си въ Европа. *Скизмата* бѣше такава же политическа диктовка, и за нейната несполука не сж патриаршията, нито гръцкия народъ, които жалжтъ. Но на прѣдмета си.

На 1848 г., слѣдъ трагическата смъртъ на търновския митрополитъ Атанасия, удушень и хвърленъ въ кладенеца, въ двора на митрополията¹⁾, Неофитъ дойде за такъвъ втори пжтъ на Търново. Не знамъ на какви основания, върховнитѣ цър-

¹⁾ „Българска Сбирка“, 1898. Кн. II, Исторически работи, стр. 125—136.